

הלכות נטילת ידים סימן קנט

באר הגולה 102

י (סה) באם השם חבית מלאה מים (סו) והלך וישב לו, והחבית שופכת מים כל היום מחמת הסתיו, ונטל ידיו ממנו, (סז) *עלתה לו (יד) נטילה: לא יחלל בשמים לתן מים לידים, אפילו (סח) חרש שוטף וקטן (סט) עובד-גלולים (עו) ונגדה (ראיבא מאן דאמר דקטן פחות מכן ששה (עז) דינו קקוף) (ההנהגה אשירי פ"ב דרבנן): **יב** אם הקוף (פרוש, (עא) מין חסה, סימא"ה בלעז) נותן מים לידים, (עב) יגש פוסלים (עג) הויש מכשירים, ונגריאם דברייהם (ומכל מקום (עד) יש (עז) להחמיר): **יג** (עה) *ולכתחלה (יו) יבנן הנוטל לנטילה המכשורת לאכילה, (עו) (וכונת נותן נמי מועיל אפילו לכתחלה, אפילו שלא כגון הנוטל כלל) (תה"ד סי' תק"י): **יד** הנוטל ידיו (עז) במי (ים) מעין, (עה) אפילו אין בו ארבעים סאה עלתה לו טבילה, (עט) כל שמתכסין ידיו בהם

ב פרק אפא דריס ג שם ד חספסות וטרא"ש ה מקבצים ותשיבא ו תנינא י"ח ז וקבצים זרק ט מתולדות סקאנות וטראכיר

באר היטב

וה"ה בכיור נחשת עם פרנגול, דיש לקח הפרנגול בכל שפיקה ושפיקה, וה"ה אם עשוי בעגן שא"א לקח, יסבב אותו בכל שפיקה ושפיקה, ע"ת, עין שכתב"ה: (יד) נטילה, ואע"ג דכס"ט פתב דקלוח ראשון לכד חשיב כח גבא, שאני התם ולא עשה מעשה בגוף המים רק שהסיר הפרנגול המונעם לצאת, אבל הקא שעשה מעשה בגוף המים ומחמת הסתיו שוקטין, מקרי פת גבא, עמ"א: (טו) ונגדה, רש"ל פתב: אשר מי שישכח להזהר שלא לטל מן המים אפילו ששקבן עובד-פוכבים או נדה, וכ"ש שלא לטל ידיו מהם, עכ"ל רש"ל בפרק כל הכשר סי' כה וכ"כ הט"ו משמו וע"ת, ע"ש, ומ"א פתב: ונ"ל דוקא כשיצאק על ידיו, אבל אם מכיב המים בכלי לית לן בה, ע"ש, וצ"ע דהא מהרש"ל פתב בהדא אפילו ששקבן וכ"כ וכו"ש שלא לטל ידיו מהם, ע"ש: (טז) להחמיר, ובדיעבד כשר, ואע"ג דב"ד סס"ב פסל שחיטת קוף, ש"ה דשחיטה דאורייתא: (יז) יבנן, ואפילו בדעבד צריך לחזור ולטל אם לא כן, רש"ל ומ"א: (יט) מעין, דמעין מטהר בכלי שהוא ואפילו כל גופו טובל בהם:

שער תשובה

בעת הסרת הפרנגול ממוכו, וענין בשחיט בית-אפרים חלק יו"ד סימן נג שאין זה ראוי לענין מקוה, והוא כן הוא דרך תשמישו להרץ מה שפסקי ע"י נקב הנה ואין זה מנוגע לט הפלי, וכן מבאר לעיל סעיף ה בהפ"ה, וב"ש מלי שיש בו פרוא כור, ע"ש:

משנה ברורה

בכל קלות וקלות, ולא תשיבין בזה בא מכלו אלא קלות ראשון, וצ"ל פן צריך לחזור ולהסיר בכל שפיקה ושפיקה. (ס) וכתבו האחרונים, דהנוטל (סא) על-ידי כלי שמתקן על-ידי כנול (שקורין 'פרנגול' או מה שקורין 'קראן')⁶⁴, צריך לסגור ולפתח כמה פעמים לכל יד ויד⁶⁵, והוא דק ואינו מספיק בקלות ראשון לטל יד כראוי⁶⁶: **י** (סה) אם השם וכו', ואפילו היקא ששפיקה החבית קנה אדם אחר ולא כגון כלל בזה לנטילה המכשורת לאכילה, אפילו הכי שפיר דמי, פיון דאדם הנוטל ידיו אחר-כך כגון לשם נטילה, ומבאר לקמן בסעיף יג דבכונת נותן או נוטל סגי: (סו) והלך וישב לו וכו', ולא דמי למה שמבאר בסעיף ט דכח גבא ונחשב רק בקלות ראשון לכד, ומשעם זה צריך להחזירה בכל שפיקה ושפיקה, (סז) דהתם לא עשה מעשה בגוף המים, ורק שהסיר הפרנגול המונע המים לצאת, ולכן לא חשיב בא מכלו רק קלות ראשון היצא מד כשפתחת, אבל הקא

באור הלכה

בדיעבד אם לא עשה כן והוא חוזר ונוטל ידיו לא יזכר על נטילה ידים, כי בבאור הגר"א מצד דלדעת הנמכ"ס די אם השפיקה ראשונה בא מכלו גבא: * עלתה לו נטילה, המתכוון סתם בזה בלי שום חולק, וכן הסכימו האחרונים [מגן-אברהם ואלוה ובה ושאר אחרונים, וענין מה שקתבו בטעם המתכוון, דסבירא לה דכלי עלמא מודים בזה], אבל הגר"א חוכים דבמחלוקת שניה, דהאסורין בסעיף יב בקוף, הכי נמי בזה, דלדידהו לא חשיבין זאת לכח גבא [ודעני אלו הדינין נשנו במסכת ידים במחלוקת רבנן ור"י, פמבאר בבית-יוסף], ואם-כן המחמירין שם, הכי נמי בקאן⁶⁸, והנה דרוקס כתוב בהדא כמו דקפוש הגר"א, וכן הוא ברש"ל, וכן נראה מפשטיית לשון המשנה וכן מסמ"ג ושאר הראשונים האסורין, ועל כן נראה דלכתחלה טוב להחמיר בזה: * ולכתחלה וכן וכו', עין במשנה ברורה דקשאין לו מים וכו', ואם יש לו מים, משמע מרמ"א לעיל בסימן קנח סעיף ו דצריך לטל ידיו שנית, והנהו כדי לצאת דעת הרשב"א, אלא שלא יבדק (וענין שם במקראברהם הטעם, דקמא קבר יצא, בהר"ה ודעתו), ונראה דטוב שיטמא ידיו⁶⁹ כדי שיתחייב ודאי בנטילה שניה ויחל לבדק⁷⁰:

שעשה מעשה בגוף המים שהניע אותם ומחמת הסתיו נשפכין, כל זמן ששופכין מהחביות בקלות לעולם חשיב בא מכלו⁷¹: (סז) עלתה לו נטילה, עין בבאור הלכה שטוב להחמיר בזה לכתחלה: לא (סח) חרש שוטף וקטן, דאינם בני דעת: (סט) עובד-גלולים ונגדה, אף הנוטל ידים לתרומה אסור על ידיהם, דמטמאין המים במשא ונגדה — מדאורייתא, ואידך — תכמים גזרו עליהם טמאה, (סס) בנטילה לחלין לא גזרו, ויש אומרים, משום דבזמננו תמיד כל המים טמאין, שפילנו טמאי מתים, לכן לא חשו לזה, וכתבו האחרונים, דמכל מקום לכתחלה טוב לזהר (סס) שלא לטל ידים מהם⁷²: (ע) דינו בקוף, המבאר לקמה דיש פוסלין בו, והוא משום דקטן בזה אין בו דעת כלל, ובבאור הגר"א משמע דאין להחמיר בזה, ולא דמי לקוף דאין נוטלין ממנו, דלאו אדם הוא ולית כאן פת גבא, מה שאין כן בזה, ואף דאין בו דעת, לא גרע משוטה: **יב** (עא) מין חסה, ויש בה (סס) קצת דעת לתשמיש: (עב) יש פוסלין, דאין כאן פת גבא⁷³: (עג) ויש מכשירים, סבירא להו דלא בעינן שיבוא על ידיו רק מכל נותן: (עד) יש להחמיר, ובדיעבד כשר [מ"א], ובאליה רבה פתב דגם בדיעבד יחזור ויטל בלי ברכה, אלא דאם אין לו מים יש לסמוך על נטילה זו: **יג** (עה) ולכתחלה יבנן, והמגן-אברהם פתב לפסל אף בדיעבד אם לא כונן כלפי, עין שם; אבל הגר"א בקנ"ח סעיף ו הסכים כהסוכרין דבאל פננה פשרי, וכן הוא דעת (סו) רב הראשונים⁷⁴, ובדיעבד כונאי יש להקל כשאין לו מים לטל שנית קדעת המתכוון, אחר-כך מצאתי שכן פתב במאמר-מרדכי: (עו) וכונת נותן וכו', ואם הנה הנותן (סו) פחות מכן שש, משמע מהפוסקים דאין מועיל כפנותי: **יד** (עז) במי מעין, הינו בכל מימות הנובעין (סס) אף שהם נוחלין למרחוק: (עח) אפילו אין בו וכו', דבארבעים סאה פשיטא דמהני אפילו בשאר מימות שאינם נובעין: (עט) כל שמתכסין, וכמו (סט) לענין טבילת כלים דקמא לן דמעין מטהר בכלי שהוא, כל שמתכסין

שער הציון

לדעת סמ"ג דאוסר בנקב בלי-שהוא משום שברכלי אפילו לטל דרך הנקב, כמו שכתב בבית-יוסף: (ס) לקמן בסימן קסב והגר"ו בסימן זה: (סא) בין שמוסי הפרול בעת הנטילה או שמסבכו ומכני הנקב [פמ"ג], והפסחית-השקל בסימן קנט סעיף ה פתב דאינו מותר רק כשמוסי הפרול וטל דרך שם: (סב) לבוש ומגן-אברהם ושי"א: (סג) עין בבית-יוסף והגר"א: (סד) הכרעת המגן-אברהם, וכן פתב הגר"ו ונגד-הסמים: (סה) ובקס"ה משנה נספסא אם דוקא קוף משום דבר-תשמיש הוא קצת, או ארסא ומלתא נקט והוא הדין שאר פעלי-חיים⁷⁵: (סו) דמלכד דעת הרא"ה החולק על הרשב"א בזה, והבית-יוסף הביא כן משבלי-לקט, מצאתי ברבנו יצחק שחיבא כן מהראב"ד ורא"ש בתשובה והסכים עמם שהוא פשוט, וכן פירוש ר"ח בחגיגה משמע פשוט דאין צריך פננה, והביא כן מירושלמי, וגם בבית-יוסף פתב שכן נראה דעת כל הפוסקים: (סז) ולענין חרש שוטף או מועיל פננתם לחוד יש לענין, עין בבית-יוסף והגר"א: (סס) הגר"א וכן פתב באשכול: (סט) בבית-יוסף, ועין בבאור הגר"א שהכריע גס"פ בזה כפסק השלחן-ערוך וכתב דכלי עלמא מודים בזה:

תרגום: 1 כד.

הלכות נטילת ידים סימן קנח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק עט]

לכמה פוסקים אין צריך במשנן ארבעים סאה דוקא, אלא קשעור שיתקפה גופו של כל אדם לפי מה שהוא, ואף דלא קימא לן כן, על כל פנים בנטילת ידים יש להקל⁽⁸⁷⁾.

(78) והאם יכול לברך על נטילה זו שאינה כשרה אלא מחמת שיש להקל בנטילת ידיים [משום שהוא דין דרבנן]. כתב בביה"ל לקמן (סי' קס ט"א ד"ה מים) על דברי השו"ע (שם, ראה משנ"ב שם ס"ק מט) שכתב שהנטול ידיו במים שספק אם נעשתה בהם מלאכה וכדו', שעלתה לו הנטילה כיון שהנטילה מדרבנן ולא החמירו בספק, שמאחר שהרשוהו חז"ל לטול במים אלו יכול גם לברך על נטילה זו. וראה מה שכתבנו שם בשם החזו"א.

[משנ"ב ס"ק פ]

דאף דקשר לטבול אמת אמת, וכמו בקעיף יח, שיעור הפנים צריך שיהיה ראוי לטבול בכת אמת⁽⁸⁸⁾.

(79) והחזו"א כתב (א"ח סי' כג ס"ק י) שאין כוונת השו"ע שצריך מים בשיעור ששתי ידיו מתכסות בבת אחת אלא היה אם יש מים שיכול לטבול את ידיו אחת אחת, שאין שיעור למעין, אלא שמי"מ צריך מים בשיעור שתתכסה כל היד בבת אחת, מחמת שהידיים אינן נהיות טהורות לחצאן ואין טבילה לחצאן.

[משנ"ב ס"ק פב]

ורק חקמים הצריכו בהם ארבעים סאה כמו בטבילת הגוף, ולענין נטילה דרבנן לא תקמירו⁽⁸⁹⁾.

(80) אך כשמי המקוה פסולים לנטילת ידיים בכלי כגון שאינם ראויים לשתיית כלב, כתב לקמן (סי' קס ס"ק לד) בביאור דברי השו"ע שם (סי') שאף למכשירים לטבול ידיים במקוה בפחות מארבעים סאה היינו דוקא בסתם מים, אבל במקוה של מים מחמי טבריה [שהמשיכו את המים מהמעין על ידי חריץ ואחר כך פסק הקשר שביניהם] אינו כשר בפחות מארבעים סאה משום שרבנן גזרו שאם נכשירם בטבילה יאמרו שהמים של חמי טבריה הם כשאר מים ויבאו לטול מהם אף בכלי, והרי הם מרים ואינם ראויים לשתיית הכלב ופסולים לנטילה, ולכך צריך בהם שיעור מקוה.

[משנ"ב ס"ק צג]

שנטל ידו אחת מקלי בדין והשנייה טבל בנהר או במקוה⁽⁹⁰⁾.

(81) אין כוונתו שצריך בדוקא לטול תחילה את ידו האחת ואחר כך לטבול את השנייה, ומחמת שבשעת הטבילה צריך לטבול כל מה שצריך לטהרה, שהרי לענין הטובל ידיו במעין, כתב לעיל (ס"ק פ) שיכול לטבול אחת אחת, אף שבשעת טבילת הראשונה היד השנייה עדיין אינה טהורה, ואם כן אף כאן אם תחילה טבל את ידו

האחת צריכה להועיל טבילה זו למרות שהשנייה עדיין טמאה, ומה שכתב שנטל ידו וכו' זהו לדוגמא בלבד, והוא הדין להפך שבתחילה טבל ידו אחת ואחר כך נטל את השנייה.

[משנ"ב שם]

ולענין הפרכה מברך בזה 'על נטילת ידים' אף לדעת הרמ"א לקמן, כיון שידו אחת היתה בנטילה⁽⁹¹⁾.

(82) ביאר המחצה"ש (כאן), שהרי לכל הדעות עדיפה ברכת על נטילת ידיים, כיון שעל הנטילה נצטוונו ולא על הטבילה, אלא שסובר הרמ"א שבמקום שטבל ידיו אינו יכול לברך על נטילת ידיים, משום שנראה כדובר שקרים שהרי לא נטל ידיו אלא טבל, אבל כשנטל אפילו יד אחת, שוב אין נראה כדובר שקרים שהרי נטל ידו אחת, ולכן גם לדעת הרמ"א יברך על נטילת ידיים.

[משנ"ב ס"ק צה]

עין לעיל בסוף סימן קנח במשנה ברוך⁽⁹²⁾.

(83) שם ביאר (ס"ק מו) שלדעת הבי"י הטעם שצריך בכל נטילה ניוגב הוא כדי להסיר את המים הטמאים שעל ידיו, ולכן בטבילה לא צריך ניוגב שאין כאן מים טמאים כלל. ואף לדעת הרש"ל שטעם הניגוב הוא משום מיאוס, כיון שטבילת הידיים היא כעין טהרה דאורייתא של טבילת הגוף שבה אין צורך ניוגב, גם בטבילת ידיים לא תיקנו ניוגב. אמנם, הביא שם את דברי המג"א שמי שדעתו קצה עליו לאכול בידיים רטובות, יש בזה משום מיאוס, וחייב לנגב אפילו אם טבל את ידיו, ובדעת החזו"א בזה ראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק צז]

פדעת המספר לברך 'על נטילת ידים'⁽⁹³⁾, ורק אם הפנים פסולים לנטילה⁽⁹⁴⁾.

(84) והשו"ע הרב (סכ"ד) כתב שאם הטובל ידיו יברך על שטיפת ידיים יצא לדברי הכל, שהרי הטעם שלא לברך על נטילת ידיים הוא משום שלשון נטילה נתקן על שם הכלי שנקרא נטלא, וזה לא שייך כשמתביל ידיו, ומאידך אין לברך על טבילה כיון שלא נצטוונו על הטבילה, אבל כשיברך על שטיפת הידיים אין שום חיסרון בלשונו.

(85) ולענין הטובל ידיו במי דים, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק לא) בשם א"ר שנוברך על נטילת ידיים, וכתב הפמ"ג שהטעם לכך כיון שמי הים ראויים לשתייה על ידי רתיחה. [וצריך עיון אם כוונתו שכן שאפשר להרתיחם ראויים הם לנטילת ידיים כמוות שהם ולכן מברך על הטבילה בהם על נטילת ידיים, או שכוונתו שלענין הברכה יש לברך עליהם על נטילת ידיים כיון שראויים לנטילה לאחר שירתיחו אותם (הערת הגרי"ג קופשין)]. וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק מה בדעת המשנ"ב אם אפשר לטול במי דים.

הַלְבוֹת נְמִילַת יָדִים סִימָן קִנֵּף **נב** בְּאֵר הַגּוֹלָה

(פ) בַּבֶּת-אֶחָת. וְאִם הִטְבִּילָם (פא) כְּמִי (יע) מִקֵּהָ, הֲיֵשׁ אוֹמְרִים (פב) שֶׁהֵינּוּ (כ) כְּמַעֲקֵן הַיֵּשׁ אוֹמְרִים (פג) שֶׁצָּרִיךְ אֲרֻכָּעִים סָאָה, וְנִקְשִׁינֵן (פד) כְּדָרְכֵי הַמַּקְלָה *וְיֵשׁ לְהַחֲמִיר (פה) לְכַתְּחֵלָה: טו מִי-גִשְׁמִים (פו) שֶׁהֵם זֻחָלִים (פרש, נִקְשָׁכִים וְזֻחָלִים, שְׂאִינִם מְכַנְּסִים) (פז) וְיֵשׁ בָּהֶם אֲרֻכָּעִים סָאָה, (פח) הֲיֵשׁ (כא) לְהַסְתַּפֵּק אִם טוֹבֵל בָּהֶם יֵדָיו: טז אֲרֻכָּעִים סָאָה מִיָּם שְׂאוּבִים (כב) (פט) שֶׁבִּקְרָקֵעַ, לְהַרְמֵם * (צ) הֲיֵינן מְטַבִּילִין בָּהֶם אֶת הַיָּדִים *וְלִהְרָאָב־ד מְטַבִּילִין. וְשְׂאוּבָה (צא) שֶׁהִמְשִׁיכָהּ בָּלָה, גַּם לְהַרְמֵם * מְטַבִּילִין בָּהֶם הַיָּדִים: יז מֵלֹא יִטֵּל מִתְּהַרֵּר מִיָּם כִּידוֹ אֶחָת וְיִתֵּן עַל יָדוֹ הַשְּׂנִית, לְפִי שְׂאִין כָּאֵן (צב) לֹא נִטִּילָה וְלֹא טְבִילָה: יח יֵדוֹ אֶחָת (צג) (צד) בְּנִטְיָלָה וְיָדוֹ אֶחָת בְּטְבִילָה, יֵדָיו טְהוֹרוֹת: יט הַמְטַבִּיל יֵדָיו (צד) אֵין צָרִיךְ שְׁמִי פְעָמִים (צה) וְלֹא נִגּוּב וְלֹא לְהַגְבִּיהַ יֵדָיו: כ הַמְטַבִּיל יֵדָיו (צו) אֵינוֹ מְקַרֵּף עַל טְבִילַת יָדִים' אֲלֵא עַל נִטִּילַת יָדִים'.

שְׂטִיפַת יָדִים, וְכֵן (כד) עֲקָר (טור וּמַדְנִי מ' אֶלְרִבְרַם וּסְמ"ג וְאֶחָד):

פאר הייט

(כ) **להסחפא**. פ' להסחפאלין בסייד הינו דוקא במכניסן אבל בזהלילן דפסלין אפילו לטבילת בלים יש להסחפא, אבל להמחמירין לעיל היג פסלין: (כז) **שבקרקע**. אבל בכלי שבקרקע לבד פסולים כמ"ש סו"י: (כח) **בנטיילה** וימברך עונסי, מ"א וכלבוש נשכנה"ג וד"א וד"א רח"ן: (כט) **עקר**. ופניניצחק

בארר הלכה

בו, וכל־שכן נבטילה דרבנן: וגם דבטבילת הגוף נמי, לכמה פוסקים אין צריך במעין ארבעים סאה דוקא, אלא כשעור שיחכסה גופו של כל אחד לפי מה שהוא, ואף דלא קומא לן פו, על־כל־פנים נבטילת ידים יש להקליל: (פ) בבתי־אחת. דאף דקשר לטבילן אחת אחת, וכמו בסעף יח, שעור הפנים (ע) צריך שיהיו ראויין לטבילן בבתי־אחת: (פא) במי מקנה. שאינם נובעין, אלא שנתפנסו במקום אחד ממי־גשמים או הפשרת שלגים. ואם הם עכורים הרבה, עין לקמן סימן קס סעף ט: (פב) שדינו במעין. דמדאורייתא אף במים מוכנסין סגי לטבילת פלים ברכיעית, אם הם פלים קטנים שמתכנסין בהמים, ורק תכמים העריכו בהם ארבעים סאה כמו בטבילת הגוף, ולענין נטילה דרבנן (עא) לא התמירו: (ראי'): (פג) שצריך ארבעים סאה. דסבירא להו דכיון דבשלו רבנן טבילה בפחות מן ארבעים סאה במים מוכנסין, שוב אין בו טבילה כלל לכל דבר ותוספות: (פד) דדברי המקל. דדבריו סופרים הוא: (פה) לכתחלה. אבל בדיעבד או בשעת הדחק יש להקל וז"א. ועין באור הלכה: (פו) שיהיו ראויין לטבילן. המי־גשמים אינם מטהרין בזהבן אלא

במקצוץ: (פד) ויש בהם וכו'. רוצה לומר: (עב) אפלו בלש בהם ארבעים סאה יש להסתפק אם מהני לטבילת דים, ותניו אפלו להסקלין לעיל לענין מקנה בשאין ארבעים סאה, אפשר דהקא גרע טפי, דהתם על-קל-פנים מן התורה לא פעינן לטבילת פלים ארבעים סאה, והקא מן התורה פסול אף לטבילת פלים במי-גשמים וזולין, דאלו (עג) להסתמירין לעיל וסברי דבעינן דוקא ארבעים סאה כמו בטבילת כל הגוף, פשיטא דזולתין לא מהני: (פח) ויש להסתפק וכו'. וזולין (עד) יתיר ויטל בלא בריקה, והתנא פסק דלכלי עצמא וזולין לא מהני כלל: טז (פט) ששקרקע. אבל (שה) בכלי המחברת לקרקע אין בה טבילה לכלי עצמא, דאין טובלין בכלים. וענין לעיל סעיף ח: (צ) אין מטבילין. דבעינן מים המשרים לטבילת הגוף; ושעם הראב"ד הוא משום דמצינו לענין טבילת בעלי קריון לדבריי-תורה, ששבילתן מדרבנן, דמטר בשאובין ששקרקע, כדלעיל בסימן פח בבית-יוסף: (צא) שהמשיכה פלה. רוצה לומר, דאף אם היתה פלה שאובין רק שהמשיך את המים דרך הקרקע למקום אחר, פשר בזה, ובנ"ל בסעיף ז: יז (צב) לא נטילה. ונטילה מקלי בעינן, והקא לא נטל (עו) כלל מהפלי: יח (צג) בנטילה. פירוש, שנטל ידו אחת מקלי כדי ותשנה טבל בנהר או במקוה⁸¹, ולענין הברכה מברך בזה 'על נטילת דים' אף לדעת הרמ"א לקמן, בין שידו אחת היתה בנטילה⁸² [אחרונים]: יט (צד) אין צריך שתי עצמים וכו'. דכל אלו הצרכיכו משום דנטמאו המים כשכבאו על ידיו, כמבאר בסימן קנח וקסב, אבל בטבילה לא שייך זה: (צה) ולא נגוב. ענין לעיל בסוף סימן קנח במשנה ברוקה⁸³: כ (צו) אינו מברך וכו'. שהיכן צנונו על השבילה? (עו) אבל על נטילה נצטוינו, ויש בכלל מאתים מנה, ששומחת חייב הנטילה ששצטוינו אנו מטבילין עכשו: (צז) ויש אומרים וכו'. (עח) והאחרונים הסכימו בדעת המחבר לברך 'על נטילת דים'⁸⁴, ורק אם המים פסולים לנטילה⁸⁵

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

[illegible]

הלכות נטילת ידים סימן קס

קס איזו מים בשרים ואיזו פסולים לנטילה, וכו' ט"ו סעיפים:

א תורה קמא דטעמא
היום ב' תעשרים חסד
ו מהלכות ברכות
ג שם פסוק קמא
ד תורה
המורה ספיקא דגמ'
ו משנה שם פסוק
קמא

א' מים (א) שגשגנו מראיהו, בין (ב) מחמת (ג) עצמן בין (ג) מחמת דבר שגשג
לתוכן ב' בין (ד) מחמת מקומם, (ג) (ה) פסולים: ב' יעשה במים (ו) מלאכה או (ו) ששורה
בהם (ז) [ז] פתו, (ח) אפלו (ט) נתפנו לשרות בכלי זה ונפל לשני, פסולים. (ט) וואס צגן זין
(י) [ו] במים, פסולים. (י) וואס הדין בהם (יא) בליים, (י) (יב) פסולים, ואם היו בליים מודחים

באר היטב

הכריע דאס טבל במים הפשרים לנטילה מברך ענט"י ואם הם פסולים
לנטילה כמ"ש סימן קס ט"ט מברך על טבילת ידים, מגן אברהם:

(א) שגשגנו. ואם תזרי לבריתן בשרים, מ"א: (ב) עצמן. ברמב"ם
ליתא הך גרסא דבין מחמת עצמן, ולכן יש להקל בשגשגנו מחמת
עצמן, ט"ו מ"א: (ג) פסולים. פתב דה"ח: דוקא בנטילה פוטל שגוי
המראה אבל בטבילת ארבעים סאה לא נפסל משום שגוי מראה, דהשתא
לטהילת כל הגוף בשרים ק"ו לנט"י: (ד) פתו. אם נתן במים דבר
להריח כגון גרוד, הרי בשרה בהן פתו, של"ה, ומ"א פתב: אע"פ לא קי"ל
להריח בשרים, דוקא צנן, אבל אם עמד שם היין כדי שלא יתחמם
המים שלא ימותו לא נפסלו, ולא מקרי מלאכה דאין המים פועלים בהם
כלל רק מציילין ממיתה, מ"א וע"ת רשכנה"ג בשם דמש"א: (f) פסולים. והוא היין אם הדין בהן ירקות פסולים, וי"ו. ומשמע דירקות דומיא

שערי תשובה

[ד] פתו. עכ"ט. ועין בר"י בשם מהר"א נחום בתשובת ס"י ואם ראונו שנה
פת במים של שקעין, פס"ן פסולים, ע"ש (ומ"ש שם להלכות בפלגתא אם
אדם אוסר דשא"ש הוא תמיה, ועין מ"ש להלכה בין שהיא דמחמת הפנים ברי
למשליף חלב בברכת הדבר, עין שם בפרקי דתלמוד, ועין באש"ל אברהם מ"ש
בשם ספר בית דוד, ובר"י פתב ג"כ בשם דאם בדיק הכלים במים לראות אם הם
שלמים או שבורים, פסולים, ומים שנותנים בכלים חדשים להקדים בהם זמן כו',
עין שם: [ו] במים. עכ"ט. ועין ביראפרים שכתב להלכה בין מים שנותנים בהם
דינים ובין מ"ש להקדים בירקות שלא יתחמם:

הכי, ע"ש: (ס) נתפנו. ואם נפל פת מעצמו למים, דעת מה"ח להתיר וט"ו אוסר: (י) במים. דוקא צנן, אבל אם עמד שם היין כדי שלא יתחמם
המים שלא ימותו לא נפסלו, ולא מקרי מלאכה דאין המים פועלים בהם
כלל רק מציילין ממיתה, מ"א וע"ת רשכנה"ג בשם דמש"א: (f) פסולים. והוא היין אם הדין בהן ירקות פסולים, וי"ו. ומשמע דירקות דומיא

משנה ברורה

זה מלאכה ונעשו המים שופכיין, ואפלו אם שנה בהן אחר
שאינו בעל המים [שע"ת], וכן בשארי מלאכות אין חלוק בין
הוא עצמו לאחרים^(א); אכן בחדושי רבי עקיבא איגר מסתפק בכל
זה: (ח) אפלו נתפנו. כיון דעל-כל-פנים נתפנו לשרות פתו
במים^(א), (י) אבל אם לא נתפנו כלל לשרותו ונפל מעצמו במים,
בשרים^(א), דלא שריהו בשופכיין [והוא הדין] (י) אם נפל כלי במים
והתרחק שלא במתכונן. אם נפל בגד לתוך המים והוציאו משם,
(ג) לא נפסלו המים, כיון שלא נתפנו, וכמו בפת, אבל המים
שמצה מהבגד פסולים [אחרונים]: (ט) ואם צנן וכו'. דחשיב
מלאכה, שעל-ידי המים נצטננו^(א); (ד) ואם היה היין צונן ונתן
לתוך המים רק שלא יתחממו מחם היום, בשרים^(א), (טו) והוא הדין
אם נתן בתוכן דגים חיים שלא ימותו, דכל זה לא מקרי מלאכה,
דאין המים פועלים בהם רק ששומרים אותן; ואפלו אם מת הדג
אחר-כך לא נפסלו המים^(א) [א"ר]: (י) ואם הדין. מדבר הדבוק
בהן, (טו) או כדי שיתפלק מהן תרים: (יא) בליים. והוא הדין
אם הדין בהן ירקות [ר"י]. ומשמע לכאורה דאם היו מודחים
ונקיים, בשרים המים, דלא מקרי מלאכה כלל, דומיא דכלים
[מ"א]. ומכל מקום אם שנה בהן היקרות שלא [כמשו"א], דעת המגן
אברהם (י) ועוד איזה אחרונים דמקרי מלאכה ופסולין^(א), (יט) ולש
מקליון בדיעבד^(א) אם הם לחים ונקיים מעפרות, ונתנם רק שיעמדו
להלוות שבהן; ואם יתדמן לו אחר-כך מים, נכון לטל שנית וכלי
ברכה: (יב) פסולים. והוא הדין שאר מלאכות, כגון שנתן בהם
פלים שנתבקעו בימות החמה כדי שיחפצו, או שמרד בהן
מדות, וכן אם היו עומדין המים בכלים שיש בהם שנתות בשביל
משקל [דהינו שיש בהן תריצין לסמן לליטרא ולשני ליטראות,
דכשנותנין בתוכן הדבר שרוצין לשקל עולה המים עד התריצין]
ושקלו בתוכן איזה דבר, חשיב נמי מלאכה ופסולין [מ"א]

שער הצינן

(עט) מגן אברהם בשם ספר פני יצחק ותיאדם והג"י: (ב) ב"ח ופרישה. ואם עמד בקיום קצוץ עד שעל-ידיו נתן נתקלקלו המים ונשתנה מראיתו,
אפשר דהיינו בכלל נשתנו מחמת מקומן שהזכר לפסול: (ג) ט"ו ומגן אברהם והג"א וכו' מוכח מסעיף י"ב: (א) משנה: (ד) מאמר מרדכי ופשוט, דלא
גרע מנשתנו מחמת עצמן, ואף בהמקנה בשר בזה: (ה) הג"י: (ו) הג"י: (ז) פרי מגדים: (ח) רמב"ם: (ט) אחרונים: (י) הרמב"ם. והר"ש פתב טעם אחר,
אכן מכל האחרונים משמע דטעם זה עקר, וכן פתב הרש"ל וזלפ"ח: (יא) ב"ח ומגן אברהם ועוד הרבה אחרונים, דלא פט"ו: (יב) מ"א: (יג) ואם היה
הבגד מלכלף הרבה ושהה בתוך המים ועל-ידי זה נמאס המים, אפשר שהוא בכלל שופכיין, וכמו בשטה קלב, לקמח^(א) בסעיף ד במשנה ברורה, עין שם:
(יד) על-חסידי בשם דמש"א-לעזר: (טו) על-חסידי ומגן אברהם ושי"א: (טז) ר"מ, וכן פתב בגן יחיים: (יז) הג"י ודרד"היים, והטעם, דהמים
מוסיפין להלוות בהן ירקות ומשום זה אינם נכשמים ולכן פסול אף בדיעבד [בגד ישיע ויראפרים]: (יח) פרישה ואלה רבה וכו' אדם:

הלכות נטילת ידים סימן קס

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק צז]

וְכִדְלָקָהּ פְּסִימֵן קֵס סְעִיף ט. מְבַרֵךְ יַעַל טְבִילַת יָדָיִם⁽⁶⁶⁾.

86) ולענין נטילת ידיים בבוקר, כתב לעיל (סי' ד ס"ק ז) שאם נטל את ידיו במים הפסולים לנטילת ידיים לסעודה, יברך על נטילת ידיים, אף שהמים פסולים לנטילה לסעודה [לא יברך על נקיות ידיים, כמו שכתב שם (ס"ק נח) לגבי מי שאינו נוטל אלא מנקה ידיו בכל דבר המנקה].

והחז"ר כתב (ארי"ח סי' כג ס"ק יג), שלעולם מברך על נטילת ידיים, שאף שאין המים ראויים לנטילה, הרי בטבילתו מקיים מצות נטילת ידיים, שהרי הצטוונו רק על נטילה ולא על טבילה, ואף הטובל מקיים מצות נטילה.

סימן קס

איזו מים פְּשִׁימֵן ואיזו פְּסוּלִים לנטילה

[משנ"ב ס"ק ב]

אָבֵל בְּרַמְבַּ"ם לֹא נִזְכָּר לְפָסֵל אֶלָּא בְּנִשְׁמָהּ מִתְּחַת דְּבַר אֲחֵרִי.

1) אך דעת החז"ר (ארי"ח סי' כב ס"ק ז ו-יג) שאפשר שכונת הרמב"ם במה שכתב (פי' מהל' ברכות ה"ז) 'מים שנשתנו מראיתן וכו', בין מחמת מקומן, היינו למים שנשתנו מחמת עצמם ומפני שאין דרך השינוי מחמת עצמם אלא מחמת מקומם, וכגון שהיה המקום חם ביותר או שאר שינויים שעל ידי הארץ, לכך קרא הרמב"ם לשינוי זה שינוי מחמת מקומם [וכעין זה כתב הערוך השולחן (סי' ג) שלעולם אין המים משתנים מחמת עצמם ממש, וידוע שהמים העומדים בכלי ימים רבים עד שנשתנו במראיתם לירקון כשיחפשו שם ימצאו הרבה זוביבם ותולעים ועל ידי זה נשתנו במראיתם ונמצא שכל השינוי הוא מחמת דבר אחר אלא שבלשון בני אדם קוראים לזה נשתנו מחמת עצמם. ולכן מסקנתו להלכה ולמעשה כהטור והשרע שאפילו מחמת עצמם פסולים כיון שבאמת אין זה מחמת עצמם].

[שע"ח ס"ק ב]

וְכֵן מִיֵּחָ מְסַפֵּק⁽²⁾.

2) והינו מדברי השרע שכתב שם שאפשר ליטול ידיים בדבר שתחילתו מן המים כמו יבחושים אדומים, אף שאין להם מראה מים, והרי הם כמים שנשתנו מחמת עצמם. אמנם במשנ"ב להלן (ס"ק מד, ראה שע"ח ס"ק מז) כתב, שאפילו לדעת השרע כאן שמים שנשתנו מחמת עצמם פסולים, מותר ליטול ביבחושים כיון שעיקר תחילת גידולם כך היה ולא היה בהם שינוי מראה.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְגַם הַלְבָּסוֹף פְּשִׁימֵן אֲתָן דְּרָקֵן לְצִלָּהּ.

3) וכן מים שנשתנו בהם דבר דק כגון שומשומים, ומחמת כך נשתנו מראיתם, כתב החז"ר (ארי"ח סי' כב ס"ק ט) שכשרים לנטילה ואין זה נחשב שינוי מראה, משום שהמים בעצמם לא נשתנו מראיתם אלא שמחמת ערבוב השומשומים נראה כאילו נשתנה מראה המים, ואין נחשב שינוי מראה רק בדבר המזדווג יפה עם המים. וסיים שדברים אלו הם בכלל מה שכתב המשנ"ב בשם הפרי מגדים [ראה שע"ח ס"ק ז] שאפשר לצול את המים.

לענין נטילה במים שנראה בהם כמין ענן לכן בעת מילוי המים בכלי, מחמת לחץ אויר וכדו', ולאחר זמן מועט נעלם, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' יג) שתלי בשני הטעמים שכתב המשנ"ב כאן, שלפי הטעם שדרכם לצול, מותר ליטול הידים אף בעוד

מראה הלבן מעורב במים, ולפי הטעם שדרך גידול המים הוא כן, כאן שודאי אין דרך המים כך, יש להמתין קודם הנטילה עד שיחזרו המים למראיתם ויצולו. ולכן לכתחילה יש להמתין איזה רגעים קודם הנטילה עד שיחזרו המים למראיתם, אבל אם כבר נטל אינו צריך ליטול שוב [שהעיקר כהטעם שדרכו לצול].

מאידך בשו"ת אור לציון (ח"ב פי"א תשובה ז) כתב שהמים כשרים לנטילה גם לפני שחזרו למראה הרגיל, כיון שאין זה נחשב שינוי מראה, שהמראה הלבן אינו מחמת שנשתנו בהם צבע, אלא חזותא בעלמא מחמת הלחץ שבצינורות, וכעין זה כתב בשו"ת אבן ישראל (ח"ז סי' יא) והביא עד טעמים להתיר. וכן דעת הגר"ש אלישיב (שו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' תי), והגר"ש אדערבך (משנ"ב ביצחק יקרא) להתיר.

ובמים שנראה בהם כמין ענן לכן כנ"ל מחמת שמעורב בהם חומר חיטוי כימי, ולאחר זמן הוא שוקע בתחתית, כתב בשו"ת להורות נתן (חיד סי' ח אות א) שאפשר ליטול בהם מחמת טעמו של הפמ"ג שמים שדרכם לצול לאחר זמן כשרים מיד לנטילה, והוסיף (אות ה) שאולי כיון שנהגו להוסיף במים את החומר הנ"ל מפני חשש מחלות, הרי זה כבר נחשב בגדר דרכו בכך, וא"כ המים מותרים אף מחמת הטעם הראשון שהביא כאן המשנ"ב.

ולענין מי סודה, כתב בשו"ת אור לציון (שם פמ"ז תשובה ד) שודאי שכשרים הם לנטילה, שהסודה לא משנה את המראה ולא פוגמת את טעם המים.

[משנ"ב ס"ק ד]

שֶׁנֶפְסָלִין הַמֵּיִם פְּשִׁימֵן מְרָאָה כָּל דְּהוּיָא וכו', גוֹף הַצֵּבֶע וְנִמּוֹחַ פְּתוּכִים⁽⁶⁷⁾.

4) לענין יין לבן, מבואר להלן (ס"ק סג) שלא נחשב שנשתנה ממראה מים, ואינו נחשב אפילו שנשתנה כל דהו'.

ולענין נטילה בסוגי משקאות ממותקים, ראה מה שכתבנו להלן ס"ק סד.

5) והחז"ר (ארי"ח סי' כב ס"ק ט) כתב שדין זה לא נזכר בראשונים, ולכן נראה שאף אם הצבע נימוח, המקרה כשר משום שהמראה לא נקרא דבר שיש בו ממש, וגם גוף הצבע שנימוח בטל במים ונחפך למראה שאין בו ממש, ואפילו אם נשאר מהגרש, הרי הוא כעפר המעורב. ואין זה דומה לין אדום ומי פירות שפסולים את המים, כיון שעל ידם שוב אין המים נקראים מים אלא יין מזוג או מי פירות, אבל כאן נקראים מים צבועים.

[משנ"ב ס"ק ה]

וְאִם הָיָה לְבָרִיתָן, פְּשִׁימֵן⁽⁶⁸⁾.

6) אמנם החז"ר (ארי"ח סי' כב ס"ק יב) מצדד שאף כשחזרו לבריתם לא חזרו לכשרותם. וראה מה שהבאנו להלן (ס"ק כז) לענין מים שנתחממו וחזרו ונצטננו, אם חזרו לכשרותם לפי דעת החז"ר.

[משנ"ב ס"ק ו]

נֶעֱשֶׂה פְּשִׁימֵן הַעוֹמְדִים לְשִׁפְיָהּ וּפְסוּלִים לְנִטְיָה⁽⁶⁹⁾.

7) ואם עשה מלאכה בקרח ואחר כך נמש הקרח ונעשה מים, מצדד הגר"י קניבסקי (תשובה המודפסת בקהילות יעקב ברכות סי' ל, וראה קובץ תשובות חיד סי' טז שהשואל היה הגר"ש אלישיב) שהמים כשרים לנטילה. שהרי הטעם שמים שנעשתה בהם מלאכה נעשו כשופכים, אין זה מחמת שעצם המלאכה ממאסה את המים, שהרי כתב במשנ"ב להלן (ס"ק ח) שאם נפלה הפת המשך בעמוד הבא

106 באר הגולה

מלך וקצבים ותלמידים
ותלמידות יצאנו בפרק קטן
המסכת נשים והר"ף
בפרק ח דקדושת
ס וקדושת כב
ע והנהגות אשר פרק
ב דקדושת מנהגים
דוקדושת שם פ פרק ב
דמסכת נשים

פאר הייט

[ין העלם. עבד יט. רתב הרדביו דאס אין לו קלי מנקה, שיגעוה קמ"ש בסימן קנט סעיף ח, וגם אם אינו יכול להרתיע גסיון מי הם ערפי מעפר, דמקי לשל בהם, ולא חישון

משנה ברורה

מקרה, על־פְּתוֹחַ לְדִירָה בְּבִעֲלֵי־קָרִי אִסּוּר בְּכָלִי אֵף בְּאֶפֶן זֶה, וְלִכְרִי אִסּוּר
בֹּזֵה גִסְמוֹן לַעֲגוּם נְטִילָה³⁴;

* לְמִי מִקֶּדֶר לִטְבִּילָה. הִנֵּה הַרְבֵּה פוֹסְקִים (נר"ש וְהַשֵּׁב"א וְהַרְטִיב"א)
כְּתוּב דָּגִם בָּהּ הֵרִי כִמוּ בְּחַסְדֵי טְבִירָה, דָּאִם אֶפְסְקִינָהּ לְגַמֵּא שְׁאִין
מִחוּקָת אֲרָבָעִים סָאָה, עַם לְטַבֵּל בְּחוּכֵן סְפִירִין לְכָל עֲלָמָא, דְּהָא עַם שָׁם
הִשְׁעִם מִשּׁוֹם דְּאִינִם רִאיוּיִם לְשִׁתִּית כָּלָה, וְכַנְל [וְכֵן הוֹכִיחוּ הַחֲסִידוֹתִים
לְדַעַת הַשְׁלִיחַ צִדְרִי, דִּין אֶחָד הוּא]: מִיָּהּ, אִם מִחֲפָרִין לְהַמִּים שְׁבִמְעִין
אוּ לְמִקְוֵה שֶׁשֶּׁ בָּהּ מ' סָאָה, וְשֶׁ לְסִמּוֹן לְהַקֵּל בָּהּ בְּדַעַת רַבְנֵי יוֹנָה הַגָּדֹל,
לְהִרְוִי' וְכַמּוֹכִס מִשְׁמַע דְּמִתָּר בָּהּ בְּכָל גּוֹי, וְכִמוּ שְׁפִסְבִּי הַגָּדֹל"א בְּגִרְסַת
הַרְ"ר [וְכֵן הִקְלָה בְּאֵלֶיהָ רַבָּה]: * אִם הַכָּלָה יָכוֹל וְכוּ', הִנֵּה בְּהִקְרָא
[וְכֵחִים כ"ב] אֵיתָא: אִם הִפְרָה שׁוֹחֶה וְשׁוֹחֶה מֵהֶם, וְיִשְׁמַע לְכַאֲרֵה
דְּאֶפְסוּ הַכָּלָה יָכוֹל לְשִׁתּוֹת, כֹּל זְמַן שְׁאִין הִפְרָה יָכוֹל לְשִׁתּוֹת סְפִירִים
לְנִטִּילַת תְּדִים, וְצִדְרִי עֵין [פ"ג]: * מִיָּם שֶׁשֶּׁשׁ לוֹ סֶפֶק אִם נַעֲשֶׂה
בָּהּ וְכוּ'. וְיִשְׁמַע בְּפִרְיָמָדִים דִּיכֹל לְכַנְּךָ עֲלֵיהֶם גַּם כֵּן, אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁתַּחֲוֶה
חֲתָן לְטַל בְּאוֹתָם מִיָּם⁽⁴⁵⁾ [וְכֵאֵלָּא] וְנָתַת שְׁבִמְתִּי לְקַסֵּם בְּסִימָן רַסָּא סְצִירָא
לְעֵינִי עֲרִיב חֲצִיזוֹת בְּכִיזוֹת מִשְׁמֹחוֹת⁽⁴⁶⁾, עֵין שֶׁ בְּכֵאֵר הוֹלֵכָה רַחֲמָה מִסְגֵּר
אֲבִרְהָם, אֲבֵל בִּפְסָא אֵל יֵשׁ לוֹ מִיָּם אַחֲרִים, אֶפְסוּ לְדַעַת הַשֵּׁב"א וְכוּ'.

עצמם ארבעים סאה: (מג) ודעת הרב רבנו יונה: ביון דמחברת למי הפעין וכשר אף לטבילת גופו, שוב לא שייך למגור שפא יבוא לטל אף בקלי: ח (לו) מפני שהם מרים. ראנים ראויים, ויבדלקמה בסעיף ט, (מג) דאלו מחמת חמימותן אין לפסל, ויכמו שפכת המחר בסעיף ו: (לו) הכלב, אף שמשנים בטעמם משאר מים, (מג) שאנים ראויים כל-כך לשתיית אדם, ביון שעל-כיל-פנים ראויים לשתיית הכלב בשרים לנטילה. ודע, ודעת הש"ס מחמירין שכתבנו לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן כו לענין חמי האור, כל-שכן דיש להחמיר פאן (מה) לענין חמין של מעינות, שלא היה להן מעולם שעת הכשר: ט (לח) מים מלוחים. מי הים אם הרתיחו אותם⁴⁸, חזרו להיות ראויין לשתיית כלב ויכשרין לנטילה⁴⁹ (מ"א וש"א בשם ריב"ן), ולטבל בתוכו לעולם מטר, וכמו בכל מים מלוחין⁵⁰: (לט) שאין הכלב וכו'. דכיון שהם סרוחים כל-כך שאפלו הכלב אין יכול לשתיית מהם, הוי כאלו נתפשל מתורת מים⁵¹ ופסוליהו רבנן לנטילת ידים [אחרונים]: (מ) למי מקנה לטבילה. והוא היין לטבילת ידים, ולא צריך מטבילה [גמרא]: (מא) אם הכלב יכול וכו'. והינו שאין עב כל-כך. ועין בחלין, פרק כל הכשר, בברבי-המודות אות לח: (מב) בשרים. ומחמת שני מראה אין לפסל, דרך המים בן הוא, וכנ"ל באת ג במשנה ברורה⁵²: י (מג) שתחלתו מן המים. רוצה לומר, שתחלת ברייתו מן המים: (מד) יבחושים אדמים. שנתהו מן המים, ואין בזה (מו) משום שפוי מראה, שעקר תחלת גידולו (מז) בן הנה: (מה) אם רשקן וכו'. וסגנון אברהם בסימן קסב כתב דבזה חמיר משלג, דאף לטבל הידים בתוכו יש להחמיר אם לא רשקן, אף דבשלג מטר בטבילה בתוכו בשעת הדחק, ויבדלקמה בסעיף יב במשנה ברורה, עין שם: יא (מו) ספק אם נעשה וכו'. היינו, בין שנסתפק אחר הנטילה (מס) או אפלו קדם

והביא ראיה לזה מסמ"ג ע"ש. ואף דבפריימקדים כתב ודלעת רש"י ק"ה ע"כ דתהי טעמא בנתבשלו מתורת מים אסור לרעת האוקרים שם בנקמא אפלו בנצטונג אחר-כך⁸⁵. מכל מקום נראה דיש לסמוך בזה להקל, דכלאו הכי דעת הרבה ראשונים וקמעט פלם להקל אפלו בחמין ממש שהיה סוללת בזה וכפ"ל: (לג) בן משמע בפוסקים. וברישא אפלו ביד סוללת סמוך [אף דפריימקדים מוסקמא יד סוללת בקאיאא שבת מא] אפלו להחמירין לשל בחמין לעגן נטילה: (מ) דהגו שאין חקוק לקבל צדירות, דאי לאו הכי נעשה שאובין על-ידיה: (מא) אחרונים מקמרא: (מב) ומה רב הפוסקים סבירא להו כרש"י כמו שקבת הגאולה רבה, מכל מקום בשעת הדחק יש להקל בהקדעת הרמב"א שם לעיל בסיען קנט סעיף יד, דהו בזה תלוי [הגרשו וכן משמע בפמ"ג]: (מג) פת"י יוסף: (מד) צ"ח בבית"י יוסף: (מה) ובפגט דלרעת רש"י ורי"ף דהשעם שאסור בחמירי סבירא הוא מפני החמירות [וגרע משאר חמיר האור, מפני שלא היה להן שמה להכשר], ש"ח טעם זה אפלו בשאר מצוות הנזכרין בלשון חמין, כמו שקבת בב"א: (מו) הינו אפלו לרעת הסמבד דפסל לעיל בנשפופ מחמת עצמן: (מז) ומשמע זה אין אגו חוששין גם-כן במה שאינו ראוי זה לשמית בהטמא, דזהו נזקא אם יתקבלהו הפלם משענן עד שאינו ראוי להטמא, מה שאין כן בזה⁸⁶. (ממ) דקט בנשפופ אם יש שם כשעור כתבה אחרונים דאסור בחטלה, דהוא ספק חסרון ידיעה:

הלכות נטילת ידים סימן קם

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לט]

שנאפלו הפלג אין יכול לשנות מהם, הו' באלו נתבטל מתורת מים⁽⁴²⁾.

(42) לענין מי שופכים שעברו טיהור ראשון, שראויים הם לבהמה אבל אינם ראויים לשתיית אדם, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' רמא אות ב) שהם כשרים לנטילת ידים, כיון שהמים פסולים לנטילה רק כאשר הם טרוחים וגם הכלב לא יכול לשנות מהם, וכשעברו טיהור ראשון אף שעדיין הם מעט טרוחים, אבל כיון שהכלב יכול לשנות מהם, הם כשרים לנטילה (וראה בקובץ מבית לוי (ח"ה עמ' סו) שהובאה התשובה הנ"ל, והוסיף שם, שאף שלבאורה בדרך כלל יש במים אלו פסול נוסף שנעשתה בהם מלאכה, ומחמת זה נעשו כשופכין שעומדים לשפיעה, מ"מ יש לצדד להקל שהרי טיהור המים נעשה בכונה ובמעשה כדי שלא יהיו שופכין, ומסיים שם שבטיהור הרגיל יש לעיין למעשה, כיון שכפי ששמע עדיין מזהם קצת. אך אם הטיהור נעשה על ידי שמורידים את המים לתוך הקרקע ולאחר זמן נעשו צלולים ממש כבתחילה בזה יש להקל מעיקר הדין. ובשו"ת להורות נתן (ח"י סי' כח) כתב שסתם מים מטהורים עדיין פסולים מחמת שנעשתה בהם מלאכה, ובמים שהורידו אותם לתוך הקרקע ושוב שאבו אותם כשרים מחמת שנחשב שפנים חדשות באו לכאן ואין זה אותם מים שנשתמשו בהם קודם].

[משנ"ב ס"ק מב]

ידנך המים קן הוא, וכן"ל באות ג במשנה ברוך⁽⁴³⁾.

(43) שם כתב עוד טעם שאין לפסולו מחמת שינוי מראה, כיון שלבסוף כשישירו אותם יצלו.

[שעה"צ ס"ק מח]

אם מתקלקלו המים מטבין עד שאינו ראוי לקהקה, מה שאין קן בזה⁽⁴⁴⁾.

(44) אמנם חמי טבריה פסולים מחמת שאינם ראויים לשתיית כלב, כמו שכתב השו"ע לעיל (סי"ח) אף על פי שכן תחילת ההתהוותם (הערת הגרי"ח קניבסקי, שונה הלכות סי"ב).

[ביה"ל ד"ה מים שיש לו ספק]

אחרי שהרשונו חז"ל לטל באותם מים⁽⁴⁵⁾ וכו', לענין עירובי חצרות בבין השמשות⁽⁴⁶⁾.

(45) החזו"ר כתב (א"ח סי' כג ס"ק יב) שאף שמלשון השו"ע, שכתב על ספיקות אלו טהור, מודקק קצת שיכול לברך עליהם, מ"מ צריך עיון, שהרי הטל ממים מסופקים אין טהורו אלא מספק, שכשהקלו בספק לא הכשירו את המים אלא טיהרו את האדם הנטל מהם, ואם כן ראוי שלא לברך, שאף שהותר לו על ידי נטילה זו לאכול, אין זה אלא מכח הספק נוכחין זה כתב בהגהות רעק"א לעיל (סי' קנט ס"ק ג) שהטעם כן הוא מחמת שמותר לאכול בספק נטילה, ולכן מ"מ לא יברך. אכן בשו"ת חלקת יואב (תניינא סוף סי' א) כתב שהטעם של הפמ"ג שכתב שיכול לברך, כיון שהמים כשרים מטעם ספק, וכן נראה שהבין בשו"ת אבני נזר (יורד סי' שסח), אך הביא שלא משמע כן בשו"ת חכם צבי (סי' קל) שכתב שבשעת הדחק מותר להניח עירוב תבשילין בכבשרים ומלוחים ולסמוך על הפוסקים המתירים, אך בלא ברכה. וראה בחלקת יואב (שם) שחילק בין הספק אם נעשתה מלאכה במים, לבין הספק על הכבשרים אם כשרים לעירוב תבשילין.

(46) ושם (ד"ה עירובי חצירות) כתב הטעם להחשיבו כודאי, משום שעירובי חצירות קיל, עשו הדבר כאילו הוא יום ודאי, ולכן לא אומרים לענין הברכה ספק דרבנן לקולא.

[ביה"ל ד"ה ולהחב"ד מטבילין]

כעל קרי אסור בכלי אף באפן זה, וזהו כי אסור בזה גם כן לענין נטילה⁽³⁴⁾.
(34) אבל דעת החזו"ר (א"ח סי' בא ס"ק ג) שכיון שקבעו ולבסוף חקקו, כשר לטבילת כל הטמאים במי גשמים, אם כן יש להכשיר באופן זה גם לבעל קרי במים שאובים, ולראב"ד לטבילת ידים.

[שעה"צ ס"ק לח]

התלה טעמא בנפשו מתורת מים אסור לדעת האוסרים שם בנפלא אפלו בנפשו⁽³⁵⁾ אחר כך⁽³⁵⁾.

(35) אמנם לענין מים מלוחים שאין הכלב יכול לשנות מהם, כתב במשנ"ב להלן (ס"ק לט) שכאילו נתבטל מהם תורת מים, ומ"מ כתב במשנ"ב להלן (ס"ק לח) שמי הים אם הרתיחו אותם חזרו להיות ראויים לשתיית כלב וכשרים לנטילה.

[משנ"ב ס"ק מח]

בכל מעינות, דחמ"טבריא מעין הוא⁽³⁶⁾, ואפלו אין בהם ארבעים סאה⁽³⁷⁾.

(36) אכן לענין הברכה, כתב לעיל (סי' קנט ס"ק צג) שהסכמת האחרונים שבשטובל ידיו במים הראויים לנטילה מברך על נטילת ידים, ובשטובל במים שאינם ראויים לנטילה מברך על טבילת ידים, וראה מה שכתבנו שם בשם החזו"ר.

(37) ומ"מ כתב לעיל (סי' קנט ס"ק פ) שצריך שיהיה בהם שיעור שיוכל להטביל בהם את שתי ידיו. וראה מה שכתבנו שם בשם החזו"ר.

[משנ"ב ס"ק לו]

ואפלו בנפשו אסור, משום דאיןם ראויין לשתיית כלב וברקמה⁽³⁸⁾.

(38) ואף אם בא להטביל את ידיו בכלי, כתב בספרו מחנה ישראל (דינים פ"ג אות כג) שלא מועיל, משום שאין טבילה בכלים (וראה שכוונתו להגיש שאף על פי שבדיעבד מי שהכניס ידו לכלי עם מים ואין לו מים אחרים, עלתה לו נטילה ויכול לאכול על סמך זה, וכמו שכתב השו"ע לעיל (סי' קנט ס"ח), וראה במשנ"ב שם ס"ק ט כיצד יתגה למעשה). מ"מ אם בכלי היו מים סרוחים אף בדיעבד לא יצא שהרי מים אלו פסולים לנטילה וכשרים רק לטבילה, ואין טבילה בכלים.

[משנ"ב ס"ק לח]

מי הים אם הרתיחו אותם⁽³⁹⁾, תנורו להיות ראויין לשתיית כלב וכשרין לנטילה⁽⁴⁰⁾.

(39) אבל בלי שהרתיחו אותם הם עדיין במליחותם, פסולים לנטילה (אף שיש אפשרות להרתיחם). וכן כתב בספרו מחנה ישראל (דינים פ"ג אות כג) שכשרים רק לאחר שירתיחם. אכן אם אין לו אפשרות להרתיח את המים, ולא לטבול ידיו במי הים, כתב הכף החיים (ס"ק מב) שבמקרה זה או בכל אופן שיש לו רק מים פסולים, אף על פי שבדי לאכול צריך לברוך ידיו במפה (ראה לקמן סי' קסג ס"א) מ"מ בנוסף יטול ידיו בהם ולא יברך.

וראה מה שכתבנו לעיל סי' קנט ס"ק מה.

(40) אכן לדעת החזו"ר (הובא לעיל ס"ק ה) שמצדד שמים שנפסלו מדין שינוי מראה וחזרו לכריתם לא חזרו לשירותם, כתב השו"ת הלכות (סי"ט) שצריך עיון בדין זה.

[משנ"ב שם]

ולטבול בתוכו לעולם מפר, וכמו בכל מים מלוחין⁽⁴¹⁾.

(41) ולענין ניסח הברכה, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק כח) לענין המטביל ידיו בחמי טבריה.

